

מראי מקומות - ביצה

ד:

והר"ן (ב: בדפי הר"ף) חילק דשאני הכא, שאינו אלא טלטול בעלמא. וע' בשטמ"ק שהביא כמה שיטות בזה, (א) דוקא דבר שאין בו אוכל כלל, (ב) אפי' אם אינו אוכל לא התירו אלא בדאיכא עוד תרתי, שנפלו לתוך התנור עצמו, שהוא מלתא דלא שכיחא, ועוד, דמקלא קלי איסורא, (ג) דוקא באיסור דרבנן דלית לה עיקר מן התורה. והביא מהרמב"ם דמבטלין בשור עוף בחלב, וכ' בשם תוס' דלא נהירא, דהא אית לי' עיקר מן התורה.

ה. ר' אסי מבדיל מיו"ט לחברי'

הק' הקו"ש (ח) הא ספק ברכות להקל, וא"כ איך מברך. והביא מש"כ השטמ"ק דחייב הבדלה מן התורה, ולכן צריך לברך מספק. אבל הק', הא המגיד משנה (שבת כט, יח) ס"ל דקידוש ביו"ט לאו דאורייתא, וא"כ ה"ה הבדלה, ולדעתו מאי איכא למימרה וכ' דעכצ"ל כתי' האחר של השיטה, דלא הי' אומרה כברכה בפנ"ע, אלא דבאמצע התפלה הי' מבדיל. וע"ע במהר"ם שיי"ף, דבאמת ר' אסי ידע בקביעא דירחא, וידע שאי"ז ברכה לבטלה, ע"ש מש"כ בזה.

ו. ר' אסי מבדיל מיו"ט לחברי'

הק' הרשב"א, למה איננו עושים הבדלה מיו"ט ראשון ליו"ט שני, הא לדידן ודאי ב' קדושות הן, ולא מצינו פלוגתא באם עושין הבדלה היכא שיש ב' קדושות. ותי' דחיישינן שמא אתי לזלוזלי ביו"ט שני ע"י מה שעושין הבדלה, ור' אסי לא הי' חושש לזה. והקו"ש (ח) תי' דצ"ל דר' אסי ס"ל כמ"ד בפסחים ק"ז דאינו יכול להבדיל במוצ"ש אלא עד סוף יום ראשון, ולכן אם ימתין עד ליל שני, יפסיד ההבדלה, אבל לדידן דקיי"ל דיכול להבדיל עד רביעי בשבת, י"ל דיכול להמתין עד סוף יום ב' כדי להבדיל. אבל העיר, דבשלמא בשבת יכול להבדיל עד יום רביעי משום דיום א', ב', וג' גרידי בתר שבתא, אבל ביו"ט, דא"א לומר כן, יש לעי' עד מתי יכול להבדיל. (אבל לכאו' גם לר' אסי יש עצה, דיכול להבדיל לאחר פלג המנחה ביום שני, דיהי' יצא בזה ממ"נ, וצ"ע.)

ז. ואילו בטלו כותים עבדין חד יומא

ויש לעי', מנ"ל להגמ' הא. וכ' הרש"ש, דאם לא אמרי' כן, לאיזה צורך קתני מה שהיו נוהגים בראשונה, מאי דהוה הוה, אלא ע"כ לאורויי לן דאם תבטל הסבה, יחזור הדבר ליושנו, וכמו דמצינו לענין הא דלא היו מקבלין עדות החודש כל היום בר"ה, משום קלקול השיר, ואחר שנחרב בהמ"ק, ושוב לא הי' סבה שלא לקבל עדים אחר המנחה, החזיר ריב"ז הדבר ליושנו, וה"ה כאן יהי' כן.

א. אי שרי להו למחה אתי למימר ביומייהו נמי

שרו, ואתמול משום שבת הוא דלא חזו להסקה

הק' המהר"י אבוהב, הא לכאו' הוי גזרה לגזרה, שהרי גזרי' אטו עצים שנשרו בו ביום, והם אסורים משום מוקצה. וכ' לייסד דלא אמרי' שאין גוזרין לגזרה אא"כ התקנה הראשונה היא בתורת גזרה, וכמו דאמרי' לעיל, לענין שמא יעלה ויתלוש, אבל היכא דהדבר איסור בפנ"ע [או מצוה בפנ"ע], אז שפיר שייך לגזור עליו, ואי"ז גזרה לגזרה. וא"כ, י"ל דמוקצה הוא איסור העומד בפני עצמו, ואינו משום גזרה, וא"כ שפיר גוזרין עליו, ואין בו חסרון דגזרה לגזרה.

ב. מרבה עליהם עצים מוכנים ומסיקן

כ' הרשב"א (שבת כט), דמה דאי' שם [בהא דאין מסיקין בשברי כלים] דמרבה עליהם עצים מוכנים, אי"ז מתורת ביטול, דכל דבר שהוא בעין וניכר בשעת תשמישו אינו בטל, אלא ביאור הגמ' הוא דאינו צריך ביטול, אלא צריך רוב כדי שלא יראה כמטלטל את האיסור אלא כמטלטל בהיתר. ותמה עליו הקו"ש (ז), הא בסוגיין מבואר דהוי ביטול ממש, דהא הק' הגמ' מהיסוד דאין אדם מבטל איסור לכתחלה, והק' על ר' אשי דס"ל דדבר שיש לו מתירין אינו בטל, ואם אינו מדין ביטול הוא, מה הק', והניח בצ"ע. וע"ע במהר"ם שיי"ף כאן שכ' דע"כ מיירי דקודם שנפלו שם עצים הנושרין, היו שם ג"כ עצים מותרין, ולא היו העצים הנושרין ניכרים בתערובת, דודאי אין שייך לומר דמותר לבטל איסור לכתחלה אם האיסור בעין, אע"כ דכבר היו מעורבים ולא היו ניכרים, אלא דלא הי' די עצים של היתר כדי לבטל אלו של איסור, וע"ז אמרי' דשייך להוסיף על ההיתר כדי לבטלם, אלא דמ"מ הק' דאסור משום דאין מבטלין איסור לכתחלה.

ג. והא קא מהפך באיסורא, כיון דרובא דהיתרא נינהו, וכו'

הק' המהר"ם שיי"ף, וכי לא ידעה הגמ' דרובא דהיתרא הוא. ועוד, למה לא הק' תיכף והא מבטל איסור לכתחלה. ותי' דבתחלה סבר דה"ק ר' מתנא, מרבה עצים מוכנים ומדליקן, וזה דולק עמהן אפי' בלא ביטול, דזה וזה גורם להנאת בישול מותר. וע"ז הק', דהא קא מהפך באיסורא, ותי' דמטעם ביטול קאתי, וע"ז הק' דא"כ הו"ל מבטל איסור לכתחלה.

ה. הני מילי בדאורייתא, אבל בדרבנן מבטלין

פרש"י, כגון מוקצה דהכא. וכ' תוס' דהני מילי בדבר שעיקרו מדרבנן, כגון מוקצה, אבל דבר שיש לו עיקר מדאורייתא, וכגון תרומה דרבנן, דהא אי' תרומה דאורייתא בדגן תירוש ויצהר, בזה לא אמרי' דמבטלין לכתחלה באיסורים דרבנן.

מראי מקומות - ביצה

ד: (המשך)

י. שני י"ט של ר"ה... נולדה בזה אסורה בזה

ע' ברמב"ם (עירובין ת, ה), שכ' דהמערב עירוב תחומין בר"ה, אינו יכול לערב לב' ימים לב' רוחות שונים, אלא רק לרוח א'. ובהמשך (הל' ח) כ' דבב' יו"ט של גליות, צריך להיות העירוב במקומו גם בליל שני, כיון דב' קדושות הן. וכ' הראב"ד דטעה הרמב"ם בזה, דהא אף בר"ה צריך לזה, דמה דאמר' דר"ה קדושה א' היא, הוי רק לחומרא ולא לקולא, וא"כ לחומרא שפיר הוי ב' קדושות. ומשמע דס"ל דלהרמב"ם הוי קדושה א' אף לקולא. וע' בביאור הלכה (תקג, א ד"ה ואפי') שהביא מש"כ המגן אברהם דאף להרמב"ם וסייעתו אסור לבשל מיום א' של ר"ה ליום ב', דהראשון עיקר, ומה דלענין עירוב אי"צ להיות שם בליל שני, היינו משום דכיון דהראשון עיקר, א"כ השני באמת חול הוא, וא"כ אי"צ להיות העירוב שם בליל שני. אבל הביא שהגר"א חולק וס"ל דלהרמב"ם יהי מותר אף לבשל מיום א' ליום ב' של ר"ה, דאף לענין זה אמרי' דקדושה א' היא. והק' הביאוד"ל, הא יום א' יו"ט דאורייתא ויום ב' הוא חול מה"ת, וא"כ מה שייך לבשל בשביל יום ב'. וכ' דאולי י"ל דכיון דמן התורה מותר לבשל מיום א' ליום ב' משום הואיל, א"כ י"ל דהם אמרו והם אמרו. ולפי"ז, אם לא יגמר עד שקיעת החמה, דאז יהי ענין של איסור דאורייתא, יהי אסור לכ"ע.

ח. והיכא דמטו שלוחין עבדינן חד יומא

ויש לעי', מה ענין זה לרב, הא כל סברת רב הוא לומר דמה שהיו נוהגין עד עכשיו לנהוג ב' ימים, כיון דבטל הסבה בטל המנהג, אבל זה שייך רק במקומות שלא היו השלוחין מגיעין, אבל במקומות שהיו השלוחין מגיעין, אף מעיקרא לא היו נוהגין אלא לעשות יום א'. וכ' המהר"ם שי"ף, דכוונת הגמ' לומר דאם בשנה זו יגיעו השלוחים למקום מרחק שלא הגיעו אליו בשנה שעברה, עבדי חד יומא, כיון דנפקא מידי ספק ואין כאן טעם לעשות שני ימים, וא"כ מ"ש השתא, הא ידעי' בקביעות ויצאנו מידי ספק. והרש"ש פי' באו"א, דאי אמרי' דלא כרב, אלא דתקנה קבועה היא, א"כ גם יש לתקן היכא שהשלוחין מגיעין, דאף דבשנה זו הגיעו השלוחים, אולי משום איזה סיבה לא יגיעו באיזה שנה, וכיון שלא תקנו כן, ע"כ דלאו תקנה קבועה היא, אלא רק מחמת ספק.

ז. זמנין דגזרו המלכות גזרה ואתי לאקלקולי

כ' הר"ן בסוכה (כב. בדפי הרי"ף), דאע"ג דגם בא"י שייך שיגזרו גזרה ואתי לאקלקולי, אבל כיון דמעולם לא נהגו כן, אין מחדשים תקנה מפני חשש זה, אלא רק מחזיקין במנהג אבותיהם בידיהם משום חשש שמא יחזור לקלקולו.